

МОГУЋНОСТИ ЗАПОШЉАВАЊА У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА ВОЈВОДИНЕ¹

Мирјана Шуљманац Шећеров, В. Матијевић, Даринка Кос²

Абстракт: Сагледавањем потребе коришћења могућих и постојећих ресурса, људских и материјалних, као и стање у коме се сада налазе, отвара се могућност планирања политике запошљавања. Имајући у виду бонитет земљишта и разгранатост привредних потенцијала, производња и прерада хране постају императив будућег развоја региона уопште, а посебно руралних средина. Капацитети стручних лица са евиденције филијала Националне службе за запошљавање у Војводини морају постати значајан фактор развоја, те их је неопходно увести у свет рада и примерено користити.

Отуда је неопходно партнерско учешће и координација свих релевантних чинилаца у тежњи за повећањем учешћа Националне службе за запошљавање на тржишту рада, у циљу повећане конкурентности и запошљивости компетентније радне снаге, што је могуће обезбедити кроз мере активне политике запошљавања. То ће за крајњи циљ имати смањење незапослености и ублажавање социјалне искључености ризичних група, те повећати запосленост, у складу са захтевима Националне стратегије запошљавања.

Кључне речи: потенцијали села, тржиште рада, мере активне политике запошљавања, Национална служба за запошљавање.

¹ Ограничене могућности запошљавања, услед сложених друштвно-економских услова у Србији, наметнуле су потребу систематског приступа политици запошљавања. С тим у вези НСЗ Покрајинска служба за запошљавање је била иницијатор саветовања на тему «**Политика запошљавања у пољопривреди, производњи и преради хране и развој руралних средина**», одржаног 23.11.2006.године у Новом Саду. Овај рад представља извод из уводног излагања на овом саветовању.

² Мр Мирјана Шуљманац Шећеров, Владимир Матијевић, дипл.инг. пољопривреде, Даринка Кос, дипл. психолог, Покрајинска служба за запошљавање, Нови Сад

Увод

Незапосленост¹ – један од најсложенијих проблема данашњице, стар је колико и човечанство! Транзициони процеси су карактеристика неразвијених земаља и земаља у развоју. Процеси приватизације део су транзиционих процеса и дају обележје секторској и регионалној реалокацији привредних ресурса.

Динамичне промене у друштву, на макро и на микро нивоу, изискују спремност да се одговорно и организовано сагледају изазови са којима се суочава тржиште рада, предложене мере и обезбеди њихова примена и спровођење у циљу повећања запослености и смањења незапослености.

Потенцијали Војводине

Контекстуални услови и географски положај АП Војводине и њен значај у региону, отварају могућности коришћења њених потенцијала. Два трансевропска коридора: коридор X (друмско-железнички) и коридор VII (европско-водни), стварају услове за страна и домаћа инвестициона улагања, развој предузетништва, малих и средњих предузећа, јачање приватних газдинстава, повезујући традиционалну специфичност и искуства развијене Европе, представљају значајну компоненту одрживог развоја.

Укупна површина АП Војводине износи 21.506 km², од тога је 83,1% територије пољопривредно земљиште, чија структура је:

- оранице и баште 1.582.000 ha (89,89%),
- пашњаци и ливаде 149.000 ha (8,46%),
- виногради и воћњаци 29.000 ha (1,65%).

Од ратарских култура узгајају се кукуруз, шећерна репа, пшеница, соја... Такође, Војводину карактерише интензивна повртарска, као и сточарска производња (говеда, свиње, овце, живина).

Прерађивачка индустрија у АП Војводини чини 93,9% укупне индустрије, а заступљена је кроз 23 индустријске гране, од чега је 42% производња прехранбених производа и пића.

¹ Незапослени, у смислу Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености («Сл. гласник РС» бр.71/2003 и 84/2004) је лице од 15-65 година живота, способно и одмах спремно да ради, које није засновало радни однос или на други начин остварило право на рад, а које се води на евиденцији незапослених и активно тражи запослење.

У Аутономној Покрајини Војводини број запослених лица у пољопривреди смањен је са 41.400 у 2004. години на 36.000 крајем марта 2006. године.

Регистровано је 65.816 предузећа, од чега мала и средња предузећа чине 98%. Има 66.221 регистрованих предузетника и 91.906 пољопривредних газдинстава. (*Извор: Завод за развој Републике Србиј, Београд 2006.*)

Имајући у виду бонитет земљишта и разгранатост привредних потенцијала, производња и прерада хране постају императив будућег развоја региона уопште, а посебно руралних средина. Капацитети стручних лица са евиденције филијала Националне службе за запошљавање у Војводини отуда морају постати значајан фактор развоја, те их је неопходно увести у свет рада и примерено користити.

Стање и карактеристике тржишта рада у АП Војводини на дан 30.09.2006.

Број становника у АП Војводини¹ је 2.031.992. Од тога 912.800 становника представља активно становништво, од чега је 533.916 у радном односу.

На дан 30.09.2006 године на евиденцији филијала Националне службе за запошљавање на територији АП Војводине регистровано је 277.878 незапослених лица. Стопа регистроване незапослености у АП Војводини је 32,5%. Према европским показатељима² (анкета о радној снази) стопа незаполености је 20%.

Учешће младих до 25 година у укупном броју незапослених је 17,6%. Удео дугорочне незапослености (више од 2 године) у укупној незапослености је 51,0% Учешће жена у незапослености је 52,6% . Просечна дужина трајања незапослености је 48 месеци. Учешће лица без искуства у укупној незапослености је 49,9%. Просечна старост незапослених је у категорији од 31-40 година. Новчану накнаду за време привремене незапослености прима 7,9% незапослених лица. (*Извор: Месечни статистички билтен НСЗ Покрајинске службе за запошљавање, септембар 2006. године.*)

¹ Републички завод за статистику, Београд, Попис становништва 2002. године

² Републички завод за статистику, Београд, Анкета о радној снази, октобар 2005. године

Незапосленост у пољопривреди

Од укупног броја незапослених (277.878) са евиденције филијала Националне службе за запошљавање у АП Војводини, незапослених стручних лица у пољопривреди на дан 30.09.2006. било је 20.328 (11.840 жена, 8.488 мушкараца).

Да би се сагледало стање незапослености у пољопривреди, како би се могле предузети неопходне мере, приказујемо број незапослених стручних лица у овој области на дан 30.09.2006. године, према степену стручности, профелима и годинама старости (табеле 1. и 2.):

Табела 1. Незапослена стручна лица у пољопривреди у АП Војводини на дан 30. 09. 2006.

Степен стручне спреме	Произвођачи биља	Сточари и живинари	Рибари и Одгајивачи осталих животиња	Ветеринари	Прерађивачи хране и пића	Прерађивачи дувана	Укупно
III	2.287	102	1	13	5.347	8	7.758
IV	5.312	651	13	1.163	3.516	2	10.657
V	35	31	0	1	78	0	145
VI	266	74	0	0	219	0	559
VII/1	838	142	31	76	124	0	1.181
VII/2	18	2	0	2	2	0	24
VIII	3	0	1	0	0	0	4
Укупно	8.759	1.002	16	1.255	9.286	10	20.328

Извор: Евиденција незапослених лица, октобар 2006. године, НСЗ Покрајинска служба за запошљавање

На основу расположивих статистичких података садржаних у Табели 1, уочава се најбројнија незапосленост у III и IV степену стручне спреме (средње образовање) што чини 91% од укупне незапослености у пољопривреди.

Анализирањем података из Табеле 2. произилази да је незапосленост по старости најизраженија у интервалној групи од 31-40 година. Такође изражена је и незапосленост младих од 18 до 25 година, што посебно обавезује на изналажење могућности запошљавања.

**Табела 2. Незапослена стручна лица у пољопривреди у АПВ
на дан 30.09.2006. године по профилима и годинама старости**

	до 18 год.		од 19-25 год.		од 26-30 год.		од 31-40 год.		од 41-50 год.		преко 50 год.		СВЕГА	
	Укуп.	жене	Укуп.	жене	Укуп.	жене	Укуп.	жене	Укуп.	жене	Укуп.	жене	Укуп.	жене
Произвођачи биља	39	9	1.665	800	1.310	737	2.672	1.522	1.994	942	1.079	326	8.759	4.336
Сточари и живинари	0	0	17	6	66	40	413	257	326	148	180	49	1.002	500
Рибари и одгајивачи осталих животиња	0	0	1	1	0	0	0	0	13	6	2	0	16	7
Ветеринари	1	0	396	148	260	120	349	194	174	57	75	23	1.255	542
Прерађивачи хране и пића	31	14	2.809	2.028	1.725	1.362	2.186	1.767	1.619	1.132	916	143	9.286	6.446
Прерађивачи дувана	0	0	2	2	0	0	1	1	3	2	4	4	10	9
Укупно	71	23	4.890	2.985	3.361	2.259	5.621	3.741	4.129	2.287	2.256	545	20.328	11.840

Извор: Евиденција незапослених лица, октобар 2006. године, НСЗ Покрајинска служба за запошљавање

На стање у овој области утицала је: неодговарајућа законска регулатива; неповољна структура власништва; недовољно коришћење нових знања и технологија; низак ниво техничке опремљености; недовољне инвестиције; неадекватан маркетинг; недовољна међурегионална мобилност; мале зараде; недостатак програма за мала и средња предузећа; готово непостојећа подршка локалних заједница; неодговарајући програми за ревитализацију села, уз спору исплату за пољопривредне производе, без субвенција за развој села; миграција из села у град; недефинисани власнички односи и др. Поред тога, на ово су утицали: неодговарајући положај пољопривреде - као гране; ниска куповна моћ становништва; неспремност због несигурности на нове изазове и промене, тешки услови рада и др.

Покрајинска служба за запошљавање спровела је, на валидном стратификованом узорку истраживање чији циљеви су: испитивање положаја незапослених стручних лица (лична стратегија у покушајима запошљавања, процена компетенција у тражењу посла и намере у запошљавању) и предлагање програма помоћи незапосленим лицима при запошљавању у пољопривреди и преради хране. Метод истраживања је непосредно испитивање упитником. Узорак је сразмеран стурктури популације незапослених лица на евиденцији у овој области, према полу, старости и степену образовања. Резултат је обрађен стандардним статистичким методом.

Истраживање је показало да незапослени имају највеће интересовање за запослење у оквиру струке, а мање за преквалификацију ради лакшег запошљавања и планирање започињања сопственог посла. Уочљива је неспремност незапослених за промену места боравка у циљу проналажења посла. Ово отуда што услови привређивања не обезбеђују довољно атрактивне понуде запослења, нити могућност за нормалну егзистенцију.

Уочене су професионалне препреке у тражењу посла и то:

- незаинтересованост и/или немотивисаност за проналажење посла (неадекватни извори информисања о слободним радним местима, неактивност у слању пријава за посао, неактивност у контактирању послодаваца и распитивању о потребама за запошљавањем)
- недостатак практичног радног искуства (без искуства или искуство стечено мимо струке, што се нарочито односи на жене, које се теже запошљавају од мушкараца у овој области)
- недостатак вештина (рад на компјутеру, страни језици, возачка дозвола...)
- недовољно стручно знање (пролонгирано одсуство из струке)

- ослањање на рад «на црно» (мушкарци) или издржавање од стране партнера (жене)
- неадекватна а висока процена личних вештина и компетенција у прикупљању информација о слободним пословима, послодавцима и интервјуима за запослење

На основу изнетог предлаже се:

Прво: Подстицање регионалног и локалног развоја, кроз стварање повољнијих услова за отварање пољопривредних предузећа и започињање самосталног посла, чему ће допринети: дефинисање програма малих и средњих предузећа - формирање банке пословних идеја; дефинисање гранске и међугранске повезаности; дефинисање извора и програма финансијске подршке; стимулативни програми за предузетнике за отварање нових радних места (поготово за младе и жене);

Друго: Подстицање развоја људских ресурса (компетенција), кроз додатно образовање и обуке за незапослене што омогућава: стицање и/или реактивирање стручних (теоријских) знања и знања о новим технологијама; дефинисање програма за стицање практичног искуства; мотивациона подршка незапосленим лицима (модел: програм Филијале НСЗ Нови Сад); активно тражење посла; стицање радних вештина (рад на рачунару, страни језици...); преквалификација; обуке кроз пословне центре (“бизнис план”) и др.

Сагледавањем релевантних чинилаца, визија Националне службе за запошљавање је «да се развија у савремен јавни сервис који има водећу улогу у спровођењу политике тржишта рада у Републици Србији. Оријентисана на усклађивање понуде и тражње кроз систем активне политике тржишта рада, Национална служба за запошљавање се прилагођава променама у окружењу и на њих брзо и на прави начин реагује». Мисија Националне службе за запошљавање «је усмерена ка повећању конкурентности и запошљивости радне снаге и њиховом запошљавању, применом мера активне политике тржишта рада, превенцији дугорочне незапослености и социјалне искључености. Свесна сопствене улоге и неопходности заједничког плодотворног деловања са социјалним партнерима, НСЗ доприноси успостављању социјалног дијалога и развоју и примени стратегија и програма запошљавања на свим нивоима.» (*Извор: Национална служба за запошљавање «Мисија, визија и изјава о политици квалитета», Београд, 01.06. 2006. године.*)

Реформа Националне службе за запошљавање у модеран јавни сервис могућа је кроз динамичку реализацију стратешких докумената:

- Национална стратегија запошљавања за период 2005-2010. године

- Национални акциони план запошљавања за период 2006-2008.године
- Стратегија промена НСЗ 2005. – 2008. године

На тај начин се обезбеђује институционално јачање Националне службе за запошљавање и главни правци промена, оријентисани на: повећање учешћа на тржишту рада и услуга; пружање услуга у року 48 сати за потребе послодаваца; децентрализацију; индивидуализацију услуга; процесни модел услуга; развој људских ресурса; управљање према циљевима; стандардизацију услуга и увођење система квалитета и др.

Одговарајућа територијална и функционална организација Националне службе за запошљавање, уз децентрализацију и квалитетан образовни ниво запослених у Националној служби, чије компетенције потпуно прате захтеве тржишта рада, уз савремене информационе технологије, обезбеђују потребне капацитете за остваривање ових циљева.

Сагледавање захтева послодаваца у планирању потреба за компетентном радном снагом биће и даље стратешки циљ Националне службе за запошљавање.

Могућа решења за запошљавање у пољопривреди, производњи и преради хране сагледавамо у:

- Отварању пољопривредних предузећа – сервиси, млекаре, задруге, услуге...
- Тржишној предузетничкој економији,
- Обрту капитала (купци, добављачи, банке, држава...),
- Повећању финансија,
- Ублажавању миграционих токова,
- Напретку и развоју села, ублажавању разлике у нивоу стандарда град-село.
- Конкурисању за коришћење државног земљишта,
- Подизању задрugarства на виши ниво и др.

Уместо закључка

На путу ка циљу, неопходно је активно партнерско учешће и координација свих релевантних субјеката: Владе РС, ресорних министарстава, Покрајинске службе за запошљавање, локалних самоуправа, социјалних партнера, невладиних и других организација. Повећање учешћа Националне службе за запошљавање на тржишту рада, у циљу повећане конкурентности и запошљивости компетентније радне снаге, је могуће обезбедити мерама активне политике запошљавања. Као императив се намеће и стриктна примена законских прописа по угледу на развијене земље Европе, те хармонизација са стандардима ЕУ, што ће као крајњи циљ имати смањење незапослености, ублажити социјалну искљученост ризичних група, те повећати запосленост, у складу са захтевима Националне стратегије запошљавања.

Литература

1. Национална стратегија запошљавања за период 2005-2010. године, Влада РС, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Београд, април 2005. године
2. Закључак о Националном акционом плану запошљавања за период 2006-2008. године, «Сл.гласник РС» бр.45/2006
3. Стратегија промена НСЗ 2005–2008.године, Национална служба за запошљавање, Београд 15.09.2005.
4. Материјали, билтени и општа акта НСЗ

Скраћенице

НСЗ – Национална служба за запошљавање, Београд

ПСЗ – Покрајинска служба за запошљавање, Нови Сад

Примљено: 31.08.2007.

Одобрено: 26.09.2007.

UDC: 711.3:331.5.024.54(497.113)

EMPLOYMENT POSSIBILITIES IN RURAL AREAS OF VOJVODINA

Mirjana Šumljanac Šećerov, M.Sc.,
Vladimir Matijević, B.Sc., Darinka Kos, B.Sc.
Provincial Employment Service, Novi Sad

Abstract

Through an insight into the needs for exploitation of possible and existing resources, both human and material, as well as into their present condition, a possibility for development of employment policy can be observed. Bearing in mind the quality and state of the land and the developed system of economic potentials, food production and processing become an imperative of the future development of the whole region, especially its rural areas. The capacities of specialists registered with the National Employment Service in Vojvodina have to become a significant development factor, so it is necessary to introduce them into the world of work and put them in proper use.

Therefore all relevant factors must put a joint and coordinated effort to increase participation of the National Employment Service in the labour market with the purpose of improving competitiveness and employability of competent workforce, which can be achieved through implementation of active employment policy measures. The end result of this will be a decrease in unemployment rates and alleviation of the social exclusion of risk groups, facilitating an employment increase, consistent with the requirements of the National Employment Strategy.

Key words: village potentials, labour market, active employment policy measures. National Employment Service.

Author's address

Mr Mirjana Šuljmanac Šećerov
Pokrajinska služba za zapošljavanje
21000 Novi Sad
Republika Srbija
msecerov@nsz.sr.gov.yu